

Megjelent: A Palimpszeszt 2008. 27. számában („Kitalált középkorok – Középkor-képzeteink a romantika óta”).

Link: http://www.prae.hu/prae/palimpszeszt.php?menu_id=93&jid=21&jaid=93

A szörnyeteg-motívum szerepe a fikcióban

Horváth Adél

I.

Nem új keletű dolog, hogy a látszólagos eredetiség és a plágiumperek évszázada sok olyan jellemzőt, jelenséget hordoz, ami a középkor sajátja is volt. E két vizuális kultúra közti hasonlóságok árjában bátran szemezgethetnénk, vagy újból felfedezhetnénk az előző kor nagyjait, hogy elemeire bontsuk a néha oly kaotikusnak tűnő jelent. Ám ahogy az óriások vállán álló "óriások" tették, elemezzük és újraírjuk, tudatosítjuk és minden apró részletben elbújtatjuk a klasszikusok magvait, amelyek ha újra kihajtanak, megtapsolja őket a mi századunk. A mese, amire elaludtunk, a legendák, amiket felfedeztünk, és a regények, amiken felnőttünk nem vesznek el, csupán átalakulnak. Úgy alakulnak át, ahogy azok formálják, akiket felnevelt.

A Szépség és a Szörnyeteg történetét megalapozó mesék, mítoszok még a görög-római mitológiába nyúlnak vissza, de az európai változatoktól függetlenül a keleti és iszlám kultúrákban is hasonló módon alakult ki ennek a mesének a történetisége. Bizonyos motívumok, fordulatok, melyeket felfedezhetünk olyan mítoszokban, mint az Ámor és Psyché, mostanság a mesék, rajzfilmek, bestsellerek részét képezik. A két főhős küzdelmei és főként Psyché, vagyis a "lélek" útja jelzi az olvasó számára, hogy milyen utat kell bejárnia az embernek, hogy szerelmesével egyesülni tudjon.

Valószínűleg ez a mítosz e miatt az átalakulás miatt szerepel Apuleius Metamorphoses c. regényében, de ott is már csak mint allegorikus mese, némi ironikus felhanggal. Azonban ennek a közismert történetnek egy része alapvetően különbözik a későbbi változatokétól. Ámor ugyanis soha nem volt szörnyeteg. Csupán felesége befolyásolhatósága, engedetlensége és a rajta eluralkodó szorongások, félelmek miatt alakul ki a bonyodalom. Nénjei szavainak hitelt adva Psyché elhiszi, hogy férje egy hatalmas, gonosz kígyó, aki majd elemészti őt. Apolló jósdájában szintén ezt jövődölés jutott osztályrészéül. A kígyó, mint rémisztő, fallikus szimbólum Psyché tudatában nappal totemisztikus jelleget ölt, így megtorolva a harag érzetét, amit ártatlansága elvesztése váltott ki. Ez az ábrázolás - főként a napszakokhoz kötődő férfimanifesztációkkal- érzékelteti, hogy a főhősnő még nem érett a párkapcsolatra, a szexualitáshoz fűződő viszonya ambivalens. A harag és a bizonytalanság érzete miatt logikus lenne, ha Psyché nem nappal, hanem éjjel látná férjét kígyónak. Azonban éjjel boldog Ámor karjaiban, nappalra csak a vágyakozás és a magány jut. Ennek jelentős részét elsősorban nem Ámor távolléte, mint inkább az önmegvalósítás hiánya, a

narcisztikus és grandiózus vágyak azonnali kielégülése képezi. A csodálatos, aranyból épült palota, ahová Psychét a szellő repítette, a rengeteg kinccsel, hatalmas bőséggel egy éretlen személyiség vágyakozása a küzdelmeket mellőzött kiteljesedés felé, csak hogy ez egy idő után unalomhoz, ürességhez vezet, ami a későbbiekben haragot vált ki az ezt előidéző Ámor irányába. Kíváncsisága juttatta el Psychét (mint még sok más nőalakot az irodalomban) a szenvedéssel teli próbatételek mezejére, miután azonban bizonyítja érettségét, jutalma a boldog szerelem és a halhatatlanság lesz.

A Szépség és a Szörnyeteg közismert története Madame Leprince de Beaumont illetve Madame de Villeneuve tollából származik. Ezek mesék már burkoltabban hordozzák a szexualitással kapcsolatban felmerülő kérdéseket, azt, hogy milyen átalakulás kell ahhoz, hogy a szeretett személlyel egyesülni tudjunk, vagy, hogy miként teljesezhetünk ki a szerelem segítségével. Ebben a mesében a végzetes fordulatot az idézi elő, hogy az apa rózsát szakít a lányának. Ez egyszerre szimbolizálja azt, hogy az apa mennyire szereti a lányát, és hogy a lány el fogja veszíteni a szüzességét. Az apa és a lány számára is úgy tűnhet, hogy a lány szörnyű dolgokon fog keresztülmenni, de a történet folyamán kiderül, hogy a félelem alaptalan, mivel mély érzelmek előzik meg ezt az élményt. Tanulság, hogy bár a férfi és a nő nagyon különböznek egymástól, mégis tökéletes párt alkotnak, ha szeretet fűzi össze őket. A Szépség és a szörnyetegből értjük és érezzük, hogy a gyermekek ödipális kapcsolódása az ellentétes nemű szülőhöz természetes és kíváncsú, feltéve, ha felnőtté válás folyamán ez átalakul, más alanyt talál magának. A lejátsszódó események jellegzetes helye itt is az elvarázsolt kastély, ami minden álmot valóra vált. De Szépség idővel annyira megunt az életet, hogy a végén már alig várta a szörnyeteg látogatásait. A mese központi témája az ödipális kapcsolatok meggyengülése, amit az apa, lánya és a szörnyeteg hármasa prezentál. Szépségnek nehéz döntést kell végül meghoznia: vagy az apját választja, vagy a szörnyet. Az, hogy végül ráébred, mennyire szereti a szörnyeteget, jelzi: az ödipális szálak meglazultak, szeretetét átvitte a szörnyetegre. Tehát az ödipális érzelmek megszüntetése vezet a szexualitás elfogadásához. Ez a mese megelőzi még Freudot is, aki arra következtetett, hogy a gyermeknek mindaddig undorítósnak kell éreznie a nemiséget, amíg ilyen jellegű vágyai a szülőhöz kapcsolódnak, mivel csak ez a negatív beállítottság őrizheti meg a gyermeket a vérfertőzéstől és a tabu áthágásától. Egy pozitív példát áll a felnővekvők elé, ödipális érzéseit és a változásokat tekintve. Az emberi természet kettős alakját is rendkívül jól szimbolizálja az, hogy az emberi lélek nemesoldalát és állati eredetét is bemutatja a széplány és a szörnyeteg figurájában. Végül ezek a szétválasztott karakterek felnőtté válással egyesülnek. A hősnő fejlődése is egyértelműen megmutatkozik: elfogadja, hogy az apja iránti érzések és a szörny iránt érzett szerelem nem zárja ki egymást. Habár mindkét férfi nagyon énközpontú eleinte, mert nyomban "betegek" lesznek, ha a Szépség nincs velük, ők is fejlődnek, képesek szereteten és elkötelezettségen alapuló kapcsolatot létrehozni. Meglepő módon, amint el tudnak szakadni a lánytól, úgy teljeseznek ki emberileg.

A Szépség és a szörnyeteg-nek rengeteg változata él, de közös jellemzőjük, hogy a férfi mindig torz, állati alakban jelenik meg a történetben, ezért az "állatvőlegény" kategóriába tartoznak. Az ilyenmeséknek három közös vonásuk van: eleinte nem derül ki, hogy mikor és miért változott át a leendő vőlegény állattá. Ez arra enged következtetni, hogy az

átváltozás olyan régen ment végbe, amikor még a fiú nem sejthette, mi történik vele, még akkor sem, ha ennek később súlyos következményei lettek. Bruno Bettelheim ezt a szexualitás elfojtásaként értelmezi. A gyermekek többnyire nem emlékeznek rá, mikor vált számukra a nemiség megvetendővé, tabuvá, állatiassá. Ennek a tabunak a feloldása a társadalmi berendezkedés miatt a házasság után történik meg, ezért kell a Szörnyetegnek ilyen állati alakban maradnia, amíg egy szépséges leány hozzá nem megy feleségül. Tehát csak a házasság tette a szexualitást megengedhetővé, az "állatiasság" átváltozott egy olyan kötelékké, amit a házasság szentsége pecsétel meg. A második ismerv: a gonosz varázslatot mindig egy olyan varázslónő mondja ki, aki nem bűnhődik meg tettéért. Ennek a magyarázata valószínűleg az, hogy mivel első nevelőink nők voltak (anyáink, dadáink, nevelőnőink), ezért ők tették a szexualitást tabuvá. A felszínen ugyan nem találkozhatunk anyafigurával, de a varázslónő alakjában mégis nagy kihatással van a történet lefolyására. Mivel szinte minden szülő tabuvá teszi valamilyen szinten a szexualitást a gyermeknevelés során (ez általános és bizonyos fókig elkerülhetetlen is), ezért nincs miért megbüntetni a személyt, aki ezt tette. Harmadszor pedig a hősnő mindig az apja iránti szeretetből vagy engedelmességből megy a szörnyhez. A szörny, a hősnő és az apa közötti kapcsolatháló nagyon bonyolult. A szörnyet csak az mentheti meg, ha Szépség igazán megszereti, de hogy a lány igazán tudja őt szeretni, át kell vinnie rá korábbi, apja iránti infantilis érzéseit. Ebbe az apa nem mindig akar beleegyezni, de végül rájön, hogy ez a helyes, hiszen így megmenekül ő is. A főhősnő így át tudja alakítani ödipális érzéseit, ami a boldogságához vezet. A szeretetén keresztül az apa és a szörny is pozitív átalakuláson megy keresztül. Feltehető, hogy a mesék kitalálói úgy vélekedtek, hogy a boldog párkapcsolat érdekében a nőnek le kell küzdenie magában azt az érzést, hogy a nemiséget undorító, állatiasnak tartsa. A szexuális aktus során a férfi az agresszívebb szerep, ezért ő tűnik "állatiasnak". Ennek következményeként lesz éppen a férfi az "állatias" szörny. A primitív társadalmakban emiatt nagyon fontos szerepe van az állatvőlegény-meséknek, amelyek totemisztikus vonásokat is mutatnak. Ámor és Psyché mítoszával ellentétben ez a meseséma tényleg szerepeltet szörnyeteget, és nem csupán a női szereplő képzeteként, hanem a férfi is így vélekedik magáról. Ez valószínűleg a fent levezetett gondolatsorból és a korok folyamán megváltozott társadalmi attitűdből következik.

II.

Az ember "szörnyeteg" volta a középkortól kezdett radikálisan megváltozni. Új alakváltozatok, más motivációk jelentek meg. A feudális rendszer létrejöttével, a katolikus egyház térnyerésével kialakultak és egyre népszerűbbek lettek az átlag halandó számára az olyan történetek, amelyekben a szörnyeteg érezhetően más kategóriába tartozik, mint Ámor kígyó volta, vagy a fent említett mese. Sok legenda született ezekről a szörnyekről: farkasemberek, vámpírok, élőhalottak, és még más fantázia szülte lények, akikhez később egy egész babonakör társult. Különleges képességeik még veszélyesebbé tették őket. A tudatlan tömeg kezébe a babonagyártás eszközével olyan fegyver került, amit a katolikus egyház is jóváhagyott. Szörnyeteggé válhatott így akárki, aki valamilyen külső vagy belső tulajdonsága miatt kitűnt a tömegből. Minden ami különleges, tabu vagy furcsa volt, ahhoz a mágiát kapcsolták, s épp ezért

féltek is tőle. Ugyanakkor a középkorban az ilyen mesék segítettek feldolgozni a járvány és pusztulás mindennapi jelenlétét; a betegségek okozta halált gyakran tulajdonították a vámpírok rémtetteinek. Ezt a jelenséget megmagyarázhatja a kollektív tudattalan működése. Jung archetípusai az egész emberiség sajátjai, melyek közös tapasztalatokból fakadnak (születés, halál, jó, rossz, isten, anya, apa, stb.) és ezek révén tudunk feldolgozni, megoldani különböző élethelyzeteket. Az ősképek gyakran szimbólum formájában jelennek meg álmainkban, melynek során az egyén érzelmileg megrendül. Így a vámpírizmus, melynek különböző szegmensei (pl. vérivás) már az ősidők óta léteznek, a kollektív tudattalan kivetülése, megjelenése mitologikus formában.

A vámpírtörténeteket vizsgálva könnyen észrevehetjük, hogy a vérszívó élőhalottaknak, bármelyik térségből származnak is, sok közös vonásuk van. Mágikus képességeik miatt nagy a hatalmuk, a gazdagság, előkelőség képzele is kötődik hozzájuk. Kétségtelen, hogy a vámpírlét elsősorban az arisztokrácia rétegéhez kapcsolódik. Az elnyomó réteg ilyen megtestesülése antifeudális jellemzőket mutat. Ezzel azonban az elnyomó réteg is tisztában volt: remekül felhasználta a vámpírokról, boszorkányokról szóló babonákat manipulációra, koncepciós perek alapötletéhez. A leghíresebb koncepciós vámpírsztori Drakula története. A kegyetlenségéről és szigoráról elhíresült törökverő hadvezér, Vlad Tepes a tulajdon öccse és Mátyás király cselszövéseinek esett áldozatául, már amennyire egy ilyen rettegett ember az áldozat minőségében szerepelhet egyáltalán. E mellett a manapság is igen termékeny meseforrás mellett a magyar történelemben is találhatunk példát koncepciós vámpírperre, mégpedig Báthory Erzsébet esetében. A csejtei várúrnő a legendák szerint több száz szüzet gyilkoltatott le, hogy vérükben megfürödvén visszanyerje ifjúságát. A Habsburg udvar, Thurzó nádor és II. Mátyás király szemében ezeknél a vádaknál is súlyosabb érv volt a hatalmas Báthory-Nádasdy vagyon az egyébként visszavonultan élő Erzsébet bűnössége mellett. Tárgyalás, ítélet nem volt, de ezek ellenére befalazva tartották fogva a prominens arisztokrata hölgyet, aki hamarosan elborult elmével halt meg, 1614-ben. Az ő rémtörténetét 150 évvel később egy jezsuita szerzetes jegyezte le.

A vámpír babonaköre nem évült el, sőt a romantika korszakában ismét újjászületett. A XVIII. századi Németországban nagy népszerűségnek örvendtek a gótikus regények, vagy az ilyen témájú balladák. Az 1847-ben Thomas Prest műve, Varney, a vámpír olyan nagy sikert aratott, hogy újra kellett nyomtatni, más kifejezéssel élve bestsellerré vált.

S hogy miben kapcsolódnak a vámpírsztorik a Szépség és a Szörnyeteg mesesémájához? Nos, kétségtelen, hogy az ilyen történetek antifeudális és halálmagyarázó háttere mellett nagy jelentőséget kap a szexualitás. Ha Bruno Bettelheim a saroklevágás következményeként az üvegicipellőből kihulló vércseppeket értelmezheti Hamupipőke mostohanővéreinek önkasztrálásaként, illetve fogamzókéességük bizonyítékeként, akkor a vámpír (mint olyan szörnyeteg, aki valaha ember volt) agresszív harapását, amely vért követel, és főként fiatal szüzekre irányul, felfoghatjuk olyan elfojtott emberi ösztönnek, amelyet ezekre a fantázialényekre vetítve élünk meg.

Köztudott, hogy a gótikus regény a horror és a fantasy műfajának előfutára volt. De miként válhattak a középkor rettegett alakjaiból mai hősök? Olyan hős szörnyetegek, vámpírok, akik az emberiség megmentői, saját maguk és fajtársaik ellen küzdve óvják meg a náluk gyengébbik fajt. Ha a vámpír mai sémája is megtestesíti az ösztön-ént, akkor a 21. századi, civilizált ember ilyen módon próbálja meg összeegyeztetni ösztöneit a társadalmi elvárásokkal. És mivel a modern kor művészete inkább kiegészítő, összerakó művészet, egyszerre jellemző a kísérletező kedv és a népszerűségekre való törekvés, így létrejöhetnek olyan átmenetek, amelyeknek művészi elismertsége ugyan csekély, de mégis fellelhető bennük a kapcsolat a Szépség és a szörnyeteg alapsémájával, ami a bontakozó gyermeki lélek egyfajta felkészítése a szexualitás elfogadására, és a szörnylét másik dimenziója között, ami történelem folyamán más, kiegészítő jelenségeket is felvett, de tartalmazza az (időnként torz) emberi ösztön megélését. Közös kapcsolódási pont, hogy a vámpírok alakváltásuknak köszönhetően felvehetnek állati alakot is. Az így létrejött félig állat, félig emberi lény a minden emberben munkálkodó Persona (szerepszemélyiség) és az Árnyék (személyiség alsóbbrendű része, a Personával ellentétes tartalmak gyűjtőhelye) együttes létének manifesztációja.

Ahelyett azonban, hogy e kettő, Persona és Árnyék, egymást kiegészítve harmóniában élne (mint ahogy egy egészséges mentalitású embernél), a vámpírtörténetek hőseinek és antihőseinek külső és belső vonásaiban egymás mellett vagy egymás után (lásd doppelgänger-jelenség) jelenik meg.

A tömegművészet terén a szörnyek, vámpírok nem csupán vizuálisan eufemizálódtak, úgy, hogy a közvetítő szerepük nem korlátozódik a szexualitás elfogadására, vagy az emberi ösztönök megélésére, ugyanis követendő szexszimbólumokká váltak. A modern vámpírsémák sokkal "emberibbek", hősként vagy netán messiási szerepben lépnek fel, így az olvasók/nézők sokkal könnyebben fogadják el személyiségüket. A megkreált szörny-hősök az emberiségért vállalt áldozatokkal és vonzó külsejükkel kompenzálják azt, hogy egy idegen "faj"-hoz tartoznak, jó tetteikért, vonásaikért pedig az olvasó/néző legitimnek érezheti a szereplővel való azonosulását, vagy felé irányuló vonzalmát. Bár a populáris kultúrában a vámpírt vagy más szörnyet szerepeltető történeteknek szerkezete hasonló lehet, a mű népszerűségére a kontextus lesz döntő hatással. A fogyasztói társadalmakban pedig az eladhatóság, olvashatóság a legfőbb szempontok egyike. Sok szerző ezért egy-egy mesemotívum köré építi a történetét, a klasszikus értelemben vett mese más színtereket kapott. Olykor a történet hatása alatt álló olvasó tudatában sincs annak, hogy a megmentő, szexuálisan vonzó vámpírok mesehőssé is avanzáltak. A most széles körben népszerű romantikus regénysorozat, a Twilight-saga első része, az Alkonyat burkoltan A Szépség és a szörnyeteg mesesémáját hordozza.

Az Alkonyat egy tizenhét éves lányról szól, aki egy vidéki kisvárosba költözik édesapjához. Bella különös, érdekes lány. Új középiskolájában találkozik az eleinte igencsak barátságtalan, szintén furcsa fiúval, Edwarddal, akit a többi diák nem kedvel. Azonban a fiú csodálatos módon megmenti Bella életét, később pedig egy veszélyes helyzetben is megóvjá, mire a lány kíváncsi lesz, kutatni kezd. Végül rájön, hogy a fiú vámpír, de ez nem riasztja el Bellát attól, hogy belésszeressen. Edward azonban félti őt.

Amikor kapcsolatuk kezd mindkettejük számára elfogadottá válni, akkor Bellát egy másik vámpír veszi üldözőbe, menekülnie kell, hogy magát és édesapját is megvédje. De a ragadozó megszarolja őt, ezért most a másik szülőjéért, édesanyjáért kell feláldoznia magát. Edward megvédi szerelmét, a lány sérüléseit pedig balesetnek állítják be. A közös ellenség legyőzésével és egymás titkainak elfogadásával kapcsolatuk még meghittebb lett.

Az első szerelem felforgató ereje és az ödipális szálak lazulása itt is fontos szerepet játszik, emellett pedig a tinédzserkorra jellemző problémák, konfliktusok feloldásával is találkozhatunk. Mindkét főszereplő kilóg kortársai közül, de főként a fiú, aki még önmagával sincs békében, hiszen vámpír, ezért nemegyszer állítja: "Szörnyeteg vagyok." Akárcsak a Szépség és a szörnyetegben itt is a lány édesapjával él, akinek az életét meg akarja később menteni. Bellát (lám, beszélő név) kíváncsisága sodorja bajba, hasonlóan Psychéhez, ám rengeteg próbának kell elébe néznie, hogy bizonyítsa érettségét. Ez a szüleiért való önfeláldozásában csúcsosodik ki, akik mit sem sejtene a lányuk tetteinek jelentőségéről. Kezdetben Edward, aki egy halandónál sokkal erősebb, gyorsabb, okosabb, vonzóbb tulajdonságokkal bír, ráadásul rengeteg helyzetben megvédi és figyel rá, nyilvánvalóan a lány narcisztikus vágyait elégíti ki, de még az olyan szorongások alól is felszabadítja, amik az éretlenségéből fakadnak. Itt könnyen észrevehető, hogy miért alakulhatott ki olyan könnyen a vámpírok szexszimbólum-imázsa: a kivételes képességek a maszkulin vonások felerősítését is szolgálják. Ugyanakkor Edward "félti" is a lányt saját magától, fél, hogy eluralkodik rajta az *ösztöne*, és megtámadja a őt. Ez megnehezíti kapcsolatuk kialakulását, hiszen a vonzalom több tinédzser viselkedésében is okozott már változásokat, saját érzéseik miatt szorongva félszeggé, ellentmondásossá váltak. Bella számára viszont fontos lehet a domináns maszkulin jegyek mellett a fiú érettsége, amely nem meglepő, hiszen egy, már legalább kilencven éves vámpírral van dolga. Az érettség megszerzése, az érett társ választása és az apához fűződő érzelmek elmélyítése, ugyanakkor más státuszba helyezése képzi a főhősnő legmélyebb motivációit. A további részekből kiderül, hogy Bellának még rengeteg dolgot kell kiállnia, hogy a kapcsolatot fenntartsa, de helytállásáért ő is elnyeri a halhatatlanságot, akárcsak ősanja, Psyché.

A halhatatlanság témájához érve a vámpír és a rémtörténetek egy másik dimenziója felé fordultunk. E két téma vegyülése pedig egy másik életszakaszhoz, és talán másik irodalmi értelemben vett színvonalhoz is köthető. Ugyanis a halhatatlanság témája, az ember ösztönös vágya e felé az állapot felé automatikusan felveti a legnagyobb kérdések egyikét: van-e az életnek értelme? Ez és az ehhez hasonló metafizikai kérdések jelennek meg az Interjú a vámpírral című regényben is. Természetesen ez a regény nélkülözi a Szépség és a Szörnyeteg mese alapsémáját, az érdekelt korosztály pedig már az érett felnőtteké lesz.

A szörny és a torz külső motívuma általában olyan motívumokkal társult, amelyeknek nem közvetlenül van köze ehhez a jelenséghez: a Szépség és a szörnyeteg sémájú, vagy állatvőlegény történetekben talán kivétel nélkül mind pozitív tulajdonságok, a felszín megtévesztő jellege és a szörny-léttől való megváltás fordulata szerepel. E meseséma alapja az emberi ösztön, főként a szexualitás, csakúgy, mint a "szörny" egy

másik típusának, ami a kiéletlen ösztönök megvalósulása, illetve azok torzulásaként mutatkozik meg. Mindkét jelenség végigvonul a művelődéstörténeten, és ennek tükrében változik is, műfajilag elkülönülnek, esetenként pedig egyesülnek. Mindkét típus közös tényezője a hatalom. Akárcsak a középkorban, manapság is nagy presztízs kötődik a szörnyekhez, vámpírokhoz, igaz, jelenleg ez inkább a különleges képességekre és a vonzó megjelenésre koncentrálódik, mint a hatalmas vagyonra, vagy az eleganciára. Míg a "sötét középkorban" az átlag halandó számára megmagyarázhatatlan dolgokra kitalált válasz is lehetett egy-egy rémtörténet, a modern korban nyilván megszűnt ez a funkció. A romantika önreflexiója óta nemcsak az élet értelme a fő problémakör az ember számára, hanem saját maga is. Személyiségünk millió vetülete és a hiányérzet, az elveszett abszolútum iránti vágy vezet az önmegismeréshez. Ebből a forrásból rengeteg zseniális alkotás született Hoffmann-nal és Poe-val kezdődően, még azzal a tudattal is, hogy a vágyott alapot nem érhetjük el. Az ugrásszerűen megnőtt életszínvonal sem segít ebben. Hoffmann óta a hétköznapi mellett állandóan születnek új meg új világok, mitológiák, rendszerek, ennek eredményeképpen jöttek létre más lények, legyenek azok UFO-k, szörnyek, vagy alteregók. De a *másik* ember örökké ismeretlen lesz, akkor is, ha torz külseje van, akkor is, ha csak saját képzetünk teszi torzzá. A szörny-külső fajtái és a hozzá kapcsolható belső személyiségeknek rengeteg kombinációja létezik, így az olvasó a történetet szereplőivel azonosulva soha nem tudhatja, hogy melyikkel van dolga. A külső megjelenés megtévesztő lehet a másik és a saját belsők miatt is. A mindenkori szörnyeteggel találkozhatunk az ókori mítoszban, melyben tán soha nem is volt szörny, a mesében, ahol az elvarázsolt herceg torzképében jelenik meg, komor éjjelen olvasott olyan rémtörténetekben, amelyekben a gonoszság minden értelmes indokot nélkülöz, és a yorki napsütésben, ahol éppen ez a torz lét a drámairodalom legszebb és legsötétebb döntésének oka.

Irodalomjegyzék

Arany Zsuzsa, *Vámpírmítosz az irodalomban = Az elbeszélés módozatai*, szerk. Józán Ildikó, Kulcsár Szabó Ernő, Szegedy-Maszák Mihály, Bp., Osiris, 2003, 71-90.

Bettelheim, Bruno, *A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek*, Bp., Corvina, 2005.

Trencsényi-Waldapfel Imre, *Mitológia*, Bp., Gondolat, 1963.

Eco, Umberto, *Az új középkor*, Bp., Európa, 2002.